

FARKAS TAMÁS: **Családnév-változtatás Magyarországon**
(A névváltoztatások tényezői és története a 20. század második felében).
Nyelvtudományi Értekezések 159. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009. (116 lap)*

1. FARKAS TAMÁS eddigi tudományos kutatói pályájának a leginkább meghatározó szeletét a családnév-változtatások kérdésköre teszi ki. Nem csupán az itt tárgyalt összefoglaló munka jelzi ezt, hanem számos olyan tanulmány, konferencián megtartott előadás, amely szintén ezzel a kérdéskörrel foglalkozik. Ezek bemutatására itt most természetesen nincs tér, de közülük két munka kiemelését az alább ismertetendő kötet szempontjából is lényegesnek gondolom. 2008-ban az *Onomastica Uralica* hasábjain FARKAS TAMÁS angol nyelvű tanulmányban foglalta össze a magyarországi hivatalos családnév-változtatások kutatásának lehetőségeit, eddig elért eredményeit, és számolt be a témában egyre határozottabban körvonalazódó interdiszciplináris kutatócsoportról (FARKAS 2008). E kutatócsoport tagjainak és más, az adott témában működő hazai szakembereknek a kutatásait volt hivatott megvitatni és összehangolni más oldalról az a szakmai tanácskozás, amelyet 2007 novemberében rendeztek meg Budapesten „Névváltoztatás — társadalom — történelem (családnév-változtatások — több szempontú meg-

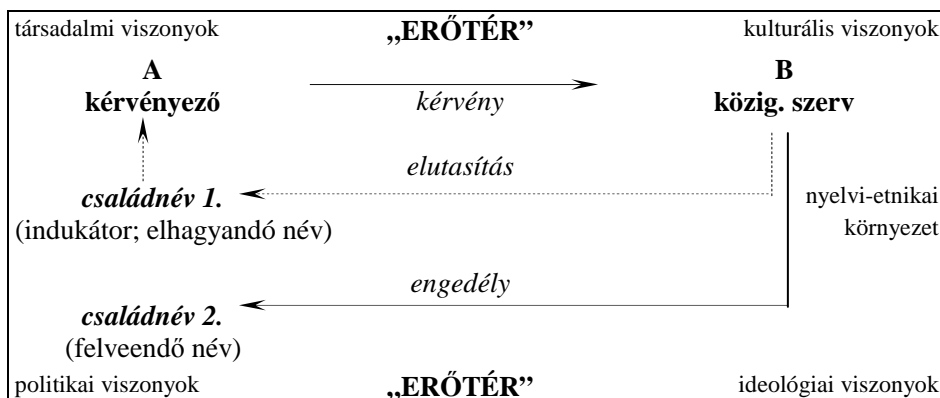
* A publikáció elkészítését a TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KONV-2010-0007 számú projekt támogatta. A projekt az Új Magyarország Fejlesztési Terven keresztül az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

közelítésben)” címmel, s az e fórumon elhangzott előadások alkották aztán a gerincét a 2009-ben megjelent „A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban” című tanulmánykötetnek (FARKAS–KOZMA 2009). Mindezek a szakmunkák, illetőleg az e kérdésben mutatott, egyre élenkülő kutatói aktivitása már előre jelezte, hogy FARKAS TAMÁS rövidesen összefoglaló kötettel is jelentkezik a családnév-változtatások témakörében.

A 2009-ben napvilágot látott Családnév-változtatás Magyarországon című monográfia „szellemi közegét” a magyar személynévkutatás szakirodalmában az alábbiakban jelölhetjük ki. Tematikusan, az általa feldolgozott jelenséget tekintve talán két munkával érintkezik a legszorosabban, s ezért azok testvérkötetének is tarthatjuk. N. FODOR JÁNOS tisztán nyelvészeti szempontokat és módszereket alkalmazó monográfiája (2010) áll ebben az összevetésben az egyik oldalon, amely az itt látottnál korábbi időszakot helyez a középpontba: a természetes családnévrendszer kialakulását mutatja be, szól a családnevek keletkezési körülményeiről, a rendszertani jellemzőikről, illetőleg vázolja mindezek kapcsán a természetes családnevek változékonyságát is. A másik rokon munka pedig, amely lényegében FARKAS TAMÁS doktori értekezésével (az itt ismertetett kötet előzményével) párhuzamosan készült el KARÁDY VIKTOR és KOZMA ISTVÁN munkája révén, a családnév-változtatások társadalomtörténeti monográfiája (2002). Az előbbi kötettel az érintkezést az biztosítja, hogy FARKAS TAMÁS a könyvében mindvégig nagy gondot fordított a természetes és a mesterséges családnevek viszonyának (a közöttük lévő azonosságoknak és eltéréseknek) a hangsúlyozására; az utóbbi pedig azáltal kerül szoros kapcsolatba az itt tárgyalt monográfiával, hogy ugyanazzal a jelenséggel foglalkozik, ám a családnév-változtatások kérdését szándékai szerint elsődlegesen társadalom- és politikatörténeti aspektusból közelíti meg, nem célja tehát magának a névnek a nyelvi vizsgálata. Minthogy a Családnév-változtatás Magyarországon című munka viszont éppen az ott kevésbé érintett nyelvi-művelődéstörténeti szempontokat helyezi a fókuszba, a két kutatási vonal — mintegy kiegészítve egymást — ezen a ponton tökéletesen összeér.

2. A természetes és a mesterséges családnevek több lényeges vonásukban is alapvető eltéréseket mutatnak: különböznek például a létrejöttük történelmi, társadalmi körülményeiben, az elnevezés indokaiban és módjaiban, az elnevezők és az elnevezettek csoportjai, illetőleg ezek egymáshoz való viszonya stb. vonatkozásában (17–20). És noha a létrejöttüket követően a mesterséges családnevek is úgy élnek tovább, mint a természetes úton keletkezett társaik, azaz a tényleges névhasználatban nincs közöttük különbség, a névkeletkezés körülményeinek eltérései e kérdés kapcsán mégis meghatározó jelentőséggel bírnak (17). Ezzel függ össze az is, hogy a mesterséges családneveknek (és velük együtt a családnév-változtatásoknak) saját, egyedi karakterük van, így tanulmányozásukhoz kifejezetten rájuk kidolgozott elméleti-módszertani alapra és ezen felépülő vizsgálati modellre van szükség.

A hivatalos családnév-változtatásoknak azt a modelljét, amely FARKAS TAMÁS vizsgálataihoz alapul szolgált, a következőképpen vázolhatjuk fel.



Az itt látható „háromaktorú” viszonyrendszer két (közreműködő) pólusát a kezdeményező (kérvényező), illetőleg a hivatal (közigazgatási szerv) jelenti, s a harmadik tényezőt a mindenkor társadalmi, kulturális, politikai, ideológiai és nyelvi környezet (vagyis a résztvevő feleket körülvevő „erőtér”) alkotja. A modell középpontjában pedig a legfőbb összetevőként maga a családnév áll (8).

Ez az elsődlegesen társadalomtudományi szemléletű alapmodell, amely ily módon kiegészült a nyelvi tényezővel (középpontjában a folyamat kiindulásával, illetve eredményeül szolgáló családnévvel), jól érzékelteti azt az egészében véve más névadási-névkeletkezési helyzetet is, ami a mesterséges családnéveket a természetes családnévektől elválasztja: azt tudniillik, hogy a családnév-változtatások alkalmával nem a közösség ad nevet az egyénnek, hanem (egyfajta szabályozott aktus keretében) az egyén választ nevet saját magának. Igaz, ebben a társadalmi-közösségi környezet hatása igencsak fontos tényezőnek számít. (A természetes és a mesterséges családnévek keletkezési körülményei közötti további eltérésekhez lásd még 20.)

A hivatalos családnév-változtatások tulajdonnévi közegét, „névkörnyezeti” háttérét ugyanakkor a természetes családnévek állománya szolgáltatja. Azt tehát, hogy a családnév-változtatások alkalmával milyen névformát választanak maguknak a névváltoztatók, a mindenkor meglévő családnévrendszer több szinten is meghatározza. Rendszertani tekintetben a legfőbb befolyást nyilvánvalóan a természetes családnévek modellhatása jelenti: olyan névformák válhatnak mesterségesen családnévvé, amelyekre van minta (szemantikai, morfológiai stb. modell) a meglévő családnévrendszerben (de lásd erre vonatkozóan 28–29, 35 is). A „pozitív” determináció legerőteljesebb érvényesülését akkor láthatjuk, amikor a névváltoztatás olyan nevet eredményez, amely már eleve létezik a természetes családnévek körében. A meghatározottságnak egy sajátos összetevőjét még a helyesírás terén is tapasztalhatjuk: a nevek régies írásmódjának kérelmezésében. Ezt az

magyarázza, hogy nincs még egy olyan tulajdonnévfajta, amely ennyire ellenállna az íráskép modernizálásának, mint éppen a családnevek kategóriája (55).

Az is tény ugyanakkor, hogy a családnév-változtatások során felvett névformák kapcsán nem csupán a természetes családnevek szerepe jelentős (bár a mintaadás szempontjából nyilván ez a legfőbb tényező), hanem általában a tulajdonneveké is: a választott családnevek között ugyanis tekintélyes arányt képviselnek azok a névformák, amelyek valamely más tulajdonnévtípusból (helynévből, keresztnévből) származnak (35).

3. A magyarországi családnév-változtatások kérdését két síkon mutatja be munkájában FARKAS TAMÁS. Az első, nagyobb egység (7–63) — amely egyúttal a másodiknak az elméleti-módszertani megalapozását is szolgálja — általában szól a családnév-változtatások problematikájáról: vázolja többek között a (természetes és mesterséges) családnévanyag változásának történetét, a név jelentésszerkezetének a hivatalos névváltoztatásokban betöltött szerepét, rendszerezi a névváltoztatások motivációs tényezőit (mindvégig figyelve az ezek mögött rejlő történelmi-társadalmi „erőtér”-ben bekövetkező elmozdulásokra), érinti a névváltoztatások hivatalos szabályozásának ügyét, illetőleg értékeli végül a témakör szakirodalmát. A második egység (64–98) konkrét korpuszvizsgálatként, nagyívű esettanulmányként áll előttünk: a 20. század második felének családnév-változtatási tendenciáit ragadja meg hat (nagy körütekintéssel megválasztott) mintaév, illetve mintegy 2000 kérvény tanulságaira építve.

A szerzőnek különösebb terminológiai nehézségekkel nem kellett megküzdnie, két vonatkozásban azonban fontosnak látta a fogalmak pontos használatának tisztázását. Elküönítette egyrészt a *spontán* (azaz nem hivatalos) *családnévváltozás* és a *hivatalos családnév-változtatás* terminusokat hangsúlyozva ezek kronológiai egymásutánosságát: a választóvonalat közöttük II. József kötelező családnévviselést szabályozó rendelete (1787–1788) jelenti, amely — a szóbeli nevek nagyobb változékonysága ellen és a nevek állandóságának irányába hatva — elvileg lezárja a spontán (nem hivatalos) névváltozások korszakát. A hivatalos családnév-változtatások története ugyanakkor valójában csak 1814-ben veszi kezdetét, amikor is I. Ferenc rendeletével a névváltoztatás — hivatalos eljárás-hoz kötve — lehetőségessé válik (9–10). Fontos hangsúlyoznunk a két folyamat között azt a különbséget, amit a *változás* és a *változtatás* utótagok is jeleznek.

A családnév-változtatások terén a másik fogalmi elhatárolást a *névváltoztatás* és a *névmagyarosítás* terminusok kérdésében kellett a szerzőnek megtennie: az előbbi az itt tárgyalt folyamatok összefoglaló megjelöléseként jelenik meg a munkájában, az utóbbit pedig pusztán ennek egyik altípusaként értelmezve használja (7–8).

4. FARKAS TAMÁS monográfiájának legfontosabb tudományos értékeit, a leginkább figyelemre méltó részleteit a két fő egységhez igazodva ismertetem, ám

nem feltétlenül a munka fejezeteinek megfelelően haladva, hanem inkább ahhoz a modellhez kapcsolódóan, amit a szerző gondolatai nyomán az előzőekben felvázoltam.

4.1. A modell középpontjában a család név áll. A névváltoztatások szempontjából az elhagyott és a felvett névforma vizsgálata egyaránt releváns lehet, hiszen ebben a tekintetben az alapvető kérdést az jelenti, hogy a név jelentésszerkezete (információtartalma, asszociációs-konnotációs tényezői, etimológiai jelentése stb.) miként teheti az adott névformát a viselője számára előnytelessé (azaz lecserélendővé), illetve előnyössé (azaz felveendővé).

a) A névváltoztatásokkal összefüggésben a régi név vizsgálata elsősorban a névváltoztató csoportokra és a névváltoztatás indokaira világít rá (35). „A névváltoztatások vizsgálatában azonban nem a tisztán etimológiai, hanem a nevek nyelvi és etnikai karaktere szerinti elemzés lehet igazán informatív.” (36). Ezért is alkalmazott FARKAS TAMÁS az elhagyott nevekből levonható tanulságok feltárására etimológiai és etnikumjelző felosztást: idegen eredetű (ezen belül német és más eredetű) neveket, magyar eredetű neveket, illetőleg — sajátos kategóriaként — „cigányos” neveket különítve el. Ez utóbbiak persze beletartoznak az első kettő valamelyikébe, de különválasztásukat a velük kapcsolatos névváltoztatói attitűdök indokolják (36). A lecserélt nevek kérdésére a konkrét, 20. század második feléből származó névváltoztatási esetek névanyagának elemzésekor tér vissza a szerző valamelyest bővebben, és bemutatja, miként csökken korszakról korszakra az idegen, ezen belül a német nevek vonatkozó névváltoztatási ügyek száma (a zsidók és a németek döntéseire ható külső körülmények megszűnésével nyilvánvaló összhangban), és miként növekszik ugyanakkor a „cigányos” nevek lecserélésének igénye (71–72). E tendencia hátterében az áll, hogy „a többségi társadalomba jelentős lemaradással beilleszkedni igyekvő, a társadalmi fejlődésben több szempontból elmaradott cigányság csoportosajátos családnevei helyébe már gyakrabban törekszik a »magyar«, »magyaros«, »magyar hangzású« — azaz: 'nem cigány' — nevek felvételére” (46).

A felvett nevek vizsgálata természetesen jóval nagyobb teret és figyelmet kap a munkában, általuk ugyanis egy-egy korszak és névváltoztató csoportjaik „névzlése” még közvetlenebb módon tanulmányozható (36). A másodlagos családnevek kérdését a szerző a realizálódott névjavaslatok (az engedélyezett névváltoztatási kérvények) segítségével mutatja be, s nem fordít figyelmet az elutasított kérvényekben megjelenő családnévjavaslatokra. Ez a viszonyulása általában véve érthető is, de talán éppen abban a kérdésben, amire megítélése szerint a felvett családnevek legfőképpen utalnak, tudniillik egy-egy korszak névzlésének a feltérképezésében, nem feltétlenül helyeselhető. Ebben a tekintetben ugyanis valószínűleg nincs jelentősége annak, hogy a kérés realizálódik-e vagy sem: már pusztán a névjavaslat megfogalmazása információs értékkel bír a névzlésre vonatkozóan.

A felvett nevekre kidolgozott rendszertani leírással az a deklarált célja FARKAS TAMÁSNAK, hogy ennek segítségével a mesterséges családnevek összevethetőek legyenek a természetes családnevekkel (37). Rendszerezésében jelentéstani és morfológiai szempontokat kíván elsősorban érvényesíteni, ám a felvázolt leírási keret (38–9) inkább tekinthető lexikális alapúnak. A felvett családneveknek lehet tulajdonnévi és köznévi előzményük egyaránt. A tulajdonnévi előzmények között a helynéviek (azon belül is a helységnéviek) a meghatározóak, a keresztnéviek jóval kisebb gyakoriságot mutatnak. Itt kell megjegyeznünk, hogy a szerző által a keresztnévi előzmények kapcsán alkalmazott láthatóan nyelvtörténeti megközelítés kevésbé indokolt, hiszen a *Benkő* vagy a *Balassa* családnevekben nemigen azonosítanak a névhasználók, kérvényezők keresztnéveket, ezek kérelmezését egyszerűen csak a természetes családnévrendszerben eleve meglévő *Benkő*, *Balassa* családnév motiválta nyelvíleg. A közszón alapuló felvett családnevek körében a helyet jelölő közszoói (azaz földrajzi köznévi) alap, illetve a nem helyet jelölő közszoói (azaz népnévi, foglalkozásnévi stb.) alap különül el egymástól. A morfológiai szempont egyedül az „egyéb, közszoói alapú, -i, -fi, -s, -si képzővel a családnév létrehozásakor ellátott nevek” (eleve kétséges) kategóriájában merül fel. A magam részéről a felvett, sőt még az elhagyott nevek kérdésében is szívesen olvastam volna egy összefoglalást a morfológiai jelenségekről: az előbb említett családnévformánsok szerepéről a hivatalos névváltoztatások folyamatában. A morfológiai szempont határozottabb alkalmazása még inkább előtérbe hozhatta volna a folyamat kifejezetten nyelvi oldalát, és egyúttal — talán az ettől való aggodalom tartotta vissza a morfológiai aspektus szisztematikus alkalmazásától FARKAS TAMÁST — nem bonyolította volna meg fölöslegesen a leírási keretet sem.

b) A családnév-változtatások kulcskérdései közé tartozik a nyelvi analízisen túl az is, hogy miféle mozgatórugók irányítják magukat a névváltoztatási igényeket. E tekintetben a családnév-változtatások „a hivatalosan viselt név jelentésszerkezetének valamely (...) síkján végrehajtott tudatos, az egyén által kedvezőnek értékelt változtatásként értelmezhetők”, azaz — a spontán családnévváltozásokkal ellentétben — nem a név elsődleges „identifikációs szerepével kapcsolatos problémákat” hivatottak rendezni (19). Ezzel függ össze az is, hogy a családnév-változtatások alkalmával a változtatásra többnyire nem egy bizonyos új név kedvéért kerül sor, hanem azért, mert a régi név valamilyen szempontból előnytelennek vált a viselője számára (19, illetve lásd ehhez a motivációs tényezőkre vonatkozó táblázatokat is, 73–85).

A motivációk, az indokok között tehát akadnak olyanok, amelyek kifejezetten a régi névformára vonatkoznak, annak az elhagyását igénylik (az új névtől valóban függetlenül; például névazonosság kiküszöbölésére, zavaró konnotáció megszüntetésére vagy éppen a vér szerinti szülőtől való elkülönülés indokával igényelt névváltoztatások esetében), míg mások hangsúlyozottan egy új név fel-

vételére törekszenek (a régi névhez való viszonyulás tulajdonképpen semleges; pl. kötődést kifejező családnév felvétele, a hivatalostól eltérő névhasználathoz való igazodás), s a motívumok harmadik típusában egyszerre jelentkezik a régi név elhagyásának és egy konkrét új név felvételének az igénye (pl. a magyarság kifejezésének és egyúttal az allogén származás elrejtésének a szándéka, egyszerűbben használható név felvétele az idegen hangzású, szokatlan név helyett stb.). (A teljes, koherens kategóriarendszert lásd 60–61.) Az indokok, motívumok között találunk tehát olyanokat, amelyek szélesebb társadalmi kontextusban hatnak (pl. a zsidók, a németek névmagyarosításai), olyanokat, amelyek valamely kisebb közösség szintjén működnek (pl. családi okok miatt bekövetkező névváltoztatások), és végül olyanokat is, amelyek az egyén szintjén érvényesülnek (pl. a zavaró konnotáció miatti névváltoztatás) (60).

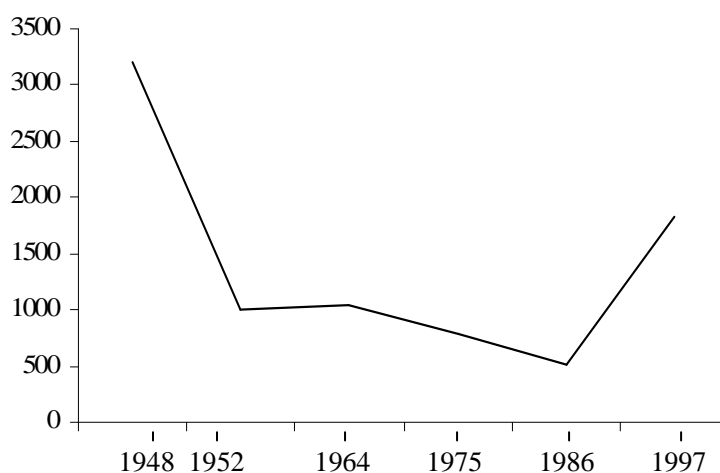
A családnév-változtatások motivációi idővel jelentős elmozdulásokon mentek keresztül: míg ugyanis hosszú ideig a névmagyarosítás volt a meghatározó típusa a névváltoztatásoknak, s az indoka a magyarsághoz való tartozás kifejezése; az utóbbi fél évszázadban a folyamat lényegében a magánélet szférájába húzódott vissza, s a családi viszonyok váltak a fő motivációs tényezővé (41, 44, 58–59).

A névváltoztatások mozgatórugói közül némelyek a családnevek „címke” voltaival állnak összefüggésben, azzal tudniillik, hogy a név többféle szimbólumszerepet is hordoz magán: a családnév egyrészt etnikai szimbólum (amely utal a névviselő származására, nemzetiségére), emellett családi szimbólum is (nexusjelölő elem, vö. HOFFMANN 2008: 11; azaz például a tényleges, érzelmi összetartozás kifejezésének igénye a biológiai összetartozással szemben is motiválhatja a névváltoztatást), s a családnév harmadsorban társadalmistátusz-szimbólumként is funkcionál (elég, ha csak bizonyos morfológiai, ortográfiai családnévtípusok magas presztízsére utalunk) (24–25).

4.2. A családnevek szimbólum volta átvezet a családnév-változtatások modelljének másik fontos tényezőjéhez: a „t á r s a d a l m i e r ő t é r” szerepének a bemutatáshoz. A családnevek nyelven kívüli meghatározottsága azért is különösen erős, mivel használati körük a tág nyilvánosság — szemben például a ragadványnévvel, amely szűkebb közösségben használatos, vagy a keresztnévvel, becenévvel, amelynek színtere a még szűkebb magánéleti szféra (41). A névváltoztatásokat körülölelő erőter összetevői között a társadalmi-kulturális tényezők, a nyelvi-etnikai körülmények, valamint a politikai-ideológiai viszonyok említethetők legjelentősebb elemekként (42–49). Anélkül, hogy ezt itt most részleteznénk, azt jegyezhetjük meg, hogy valamennyi összetevő egyidejű befolyását illusztrálják például a zsidók és a németek névmagyarosítási hullámai, amelyekben a névasszimiláció jelensége „az akkulturáció, az identitásváltozás és a nyelvváltás folyamatához illeszkedik” (44).

5. A munka második nagy egysége a korábbiakban általában, elméleti szinten kifejtett tényezők szembesítése a 20. század második felének konkrét családnév-változtatási eseteivel. A vizsgálathoz FARKAS TAMÁS a legrelevánsabb — bár a szakirodalomban nem nagyon használt — forrást, a belügyminisztérium irattárában található kérvényanyagot dolgozta fel. A munkához hat, a vizsgált időszak tendenciáit jól illusztráló mintaév (1948, 1952, 1964, 1975, 1986, 1997) kérvényei, azaz mintegy 2000 eset iratai szolgáltak alapul (15–16). A feldolgozás legfőbb tanulságait az alábbiakban kíséreljük meg röviden összefoglalni, s itt érintjük a modell további két összetevőjének, a kérvényezőnek és a hivatalnak a kapcsolatát is.

A családnév-változtatási esetek számának alakulása — a családnevek társadalmi-kulturális beágyazottsága, illetőleg szerepkörük gazdagsága miatt — szoros párhuzamosságot mutat a társadalmi „erőtér” változásaival. A névváltoztatások görbéje (lásd az alábbi ábrán) a 20. század második felében mintegy visszatükrözi a korszak társadalmi mozgásait.



Az utolsó nagy névmagyarosítási hullám lecsengését (1948: 3200 becsült eset) követően a korábban széleskörű társadalmi jelenség lényegében a magánélet szférájába húzódik vissza (1952: 1000, 1964: 1050, 1975: 780, 1986: 520 becsült eset), majd a rendszerváltozás után az e téren is nagyobb szabadságérzettel (vagy még inkább talán a növekvő nacionalizmussal) összefüggésben ismét a névváltoztatások számának növekedését (1997: 1820 eset) tapasztaljuk (64–65).

A családnév-változtatások i n d o k r e n d s z e r é b e n a névmagyarosítások súlyának folyamatos csökkenését és a családi szempont erősödését figyelhetjük meg, de az is tanulságos, ahogyan a „magyaros” hangzású, karakterű név kérvényezői körében a zsidók, németek helyét — nem függetlenül „a velük kapcsolatban semlegessé váló politikai és társadalmi légkör”-től (68) — átveszi a cigányság (67–70). A felvett családnevek motivációs rendszere egészen más képet

mutat akkor, ha az idegen névről, illetve a magyar névről változtatók kéréseit vetjük össze egymással (75–76), ha a nem cigány, illetve a cigány névváltoztatók körét vizsgáljuk meg ilyen összehasonlításban (76–77), illetőleg ha a nemek szerinti megoszlást figyelembe véve tekintjük át a kérvényeket (79).

A f e l v e t t n é v f o r m á k lexikális alkatát illetően igencsak szembe-tűnő, hogy a zsidó és nem zsidó névváltoztatók körében néhány — tulajdonképpen minden fontosabb — kategóriában nagyon markáns eltérések mutatkoznak meg (84–85). Helynévi alapú családnév felvételét például kétszer olyan gyakran kérvényezik a nem zsidók (61%), mint a zsidók (34%). Ennek éppen a fordítottját találjuk viszont a keresztnévi alapú családnevek viszonylatában, ez a kategória ugyanis a zsidók körében jóval gyakoribb (21%, a nem zsidók körében: 4%).

A családnév-változtatók s z o c i o l ó g i a i ö s s z e t é t e l e (a nem, lakóhely, életkor szerinti megoszlása) a következőképpen alakul. A névváltoztatást kérvényezőkhöz a férfiak túlsúlya mindvégig megmarad ugyan, de csökkenő tendenciát mutat, ami nyilvánvalóan nem független az asszonynévviselés szabályozásától (1974; az 1975-ös évben a női névváltoztatók száma ugrásszerűen megnő, 86). A névváltoztatás elsősorban urbánus jelenség: a főváros és a városok dominanciája érthető, hiszen a zártabb, hagyományosabb falusi környezetben lassabban erősödnek meg a névváltoztatást eredményező motivációk. A névváltoztatást a leggyakrabban a 21–30 év közöttiek kérvényezik (87).

A szociológiai elemzést FARKAS TAMÁS egyfajta keresztszempontként a cigányság és a zsidóság körében külön-külön is elvégezte (89–91). E két etnikai csoport kiemelését már pusztán az a tény is indokoltá teheti, hogy míg 1948-ban az összes kérvényező 41%-a a zsidóság köréből került ki, 1986-ban a kérvényt benyújtók egyötöde már cigány származású volt.

6. FARKAS TAMÁS monográfiája — a fent ismertetett erényeiből adódóan — a családnév-változtatások témakörében megkerülhetetlen alapl munkának számít. A névkutatásban egyáltalán nem mondható kivételesnek az a helyzet, amikor egyazon jelenség több tudományterület érdeklődését is felkelti. Ez minden bizonnyal az onomasztika jellegzetesen interdiszciplináris természetéből is fakad. Azt ugyanakkor, hogy a különböző szakmák képviselői közel egyidőben adjanak ki az adott témában összefoglaló kötetet, s e kötetek szemlélete és eredményei — a szerzőik közötti nyilvánvaló szakmai párbeszédnek köszönhetően — szerencsésen kiegészítsék egymást, jóval ritkábban tapasztalhatjuk meg. E munka kapcsán pedig erről is szó van: noha önmagában is egységes, minden részletében átgondolt kötet, mégis együtt érdemes olvasni a KARÁDY VIKTOR és KOZMA ISTVÁN szerzőpáros társadalomtörténeti megközelítést alkalmazó művével (2002). Az egymás mellé tett két dolgozat ugyanis a családnév-változtatások valamennyi (nyelvi és nyelven kívüli) aspektusát a felszínre hozza.

TÓTH VALÉRIA

Irodalom

- FARKAS TAMÁS (2008): The research of official family name changes in Hungary. *Onomastica Uralica* 7: 87–102.
- FARKAS TAMÁS–KOZMA ISTVÁN szerk. (2009): *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Budapest, Gondolat–Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- N. FODOR JÁNOS (2010): *Személynevek rendszere a kései ómagyar korban*. Magyar Névtani Értekezések 2. Budapest, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék.
- HOFFMANN ISTVÁN (2008): A személynévrendszerek leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 46: 5–20.
- KARÁDY VIKTOR–KOZMA ISTVÁN (2002): *Név és nemzet. (Családnév-változtatás, névpolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudalizmustól a kommunizmusig)*. Budapest, Osiris Kiadó.